

Αθανασίου Στ. Δεβελάσκα

Κλασικού Φιλολόγου Α.Π.Θ.

Q. Horatii Flacci

Κ. Ορατίου Φλάκκου

CARMINA

LIBER TERTIUS: I-XXX

LIBER QUARTUS: I-XV

ΩΔΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ: 1-30

ΒΙΒΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: 1-15

cum adnotationibus
et Graeca interpretatione

- Κείμενο, μετάφραση
- Εισαγωγικά σημειώματα
- Τίτλοι ωδών, περιλήψεις

- Πλήρες λεξιλόγιο και των 45 ωδών
- Ερμηνευτικά σχόλια
- Μέτρα όλων των ωδών

ISBN 978-960-456-527-6

© Copyright: Ιούλιος 2019, Αθ. Δεβελάσκας, Εκδόσεις Ζήτη

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία
Εκτύπωση
Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & ΣΙΑ Ι.Κ.Ε.

18ο χλμ Θεσσαλονίκης-Περαίας
Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19
Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη
Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα
Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το τρίτο και τέταρτο βιβλίο των **Ωδών** του **Ορατίου**, όπως και τα δύο προηγούμενα, πρωτίστως απευθύνονται σε **προπτυχιακούς φοιτητές της Φιλοσοφικής, σε συναδέλφους** που διδάσκουν τον Οράτιο, αλλά και **σε αναγνώστες** που θέλουν να γνωρίσουν ένα από τα πιο σημαντικά έργα όχι μόνο της λατινικής, αλλά και της παγκόσμιας λογοτεχνίας.

Για καθεμία από τις ωδές αυτού του βιβλίου δίνεται εισαγωγικό σημείωμα, χρονολογία σύνθεσης και το μέτρο της, το λατινικό κείμενο, τίτλος, μετάφραση, περίληψη, αναλυτικό λεξιλόγιο, ερμηνευτικά σχόλια και η εννοιολογική δομή της.

Είναι αυτονόητο ότι για οποιαδήποτε ατέλεια υπάρχει στο βιβλίο αποκλειστικά υπεύθυνος είναι ο συγγραφέας του. Υπόσχομαι γι' αυτό τη θεραπεία της σε μελλοντική έκδοση του συγγράμματος και ζητώ εκ των προτέρων την επιείκεια και την κατανόηση των αναγνωστών.

Δεβελάσκας Αθανάσιος
κλασικός φιλόλογος
Θεσσαλονίκη, Ιούλιος 2019

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Η αρίθμηση των στίχων στη μετάφραση γίνεται με βάση τους στίχους του μεταφραζόμενου κειμένου –και κατά προσέγγιση– χωρίς αναγκαστικά να συμπίπτει ακριβώς με την αριθμητική τάξη του στίχου της μετάφρασης.
2. Οι τίτλοι και οι περιλήψεις αποτελούν προσθήκες του μεταφραστή κι έχουν σκοπό τους την ευκολότερη κατατόπιση του αναγνώστη στο περιεχόμενο του ποιήματος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	9
----------------------	---

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
----------------	----

BIBΛΙΟ ΤΡΙΤΟ (Liber Tertius, Carmina XXX)

Ωδή I: Η λιτότητα « frugalitas »	15
Ωδή II: Η ανδρεία « virtus »	27
Ωδή III: Η δικαιοσύνη « iustitia »	35
Ωδή IV: Η φρόνηση « temperantia »	47
Ωδή V: Η τιμή « honor »	61
Ωδή VI: Η ευσέβεια « pietas »	71
Ωδή VII: Γύγης και Αστερία	81
Ωδή VIII: Πρόσκληση σε δείπνο « vocatio ad cenam »	87
Ωδή IX: Ερωτική συμφιλίωση « amoris intergratio »	93
Ωδή X: Καντάδα στη Λύκη	99
Ωδή XI: Ασυγκίνητη Λυδή	105
Ωδή XII: Ένας μεγάλος έρωτας	113
Ωδή XIII: Πηγής εγκώμιο	117
Ωδή XIV: Η επιστροφή του Καίσαρα	123
Ωδή XV: Φιλήδονη εταίρα	129
Ωδή XVI: Αυτάρκεια	133
Ωδή XVII: Προτροπή στον Λ. Αίλιο Λαμία	141
Ωδή XVIII: Προσευχή στον Φάυνο	145
Ωδή XIX: Συμπόσιο για τον Μουρήνα	149
Ωδή XX: Οι αντίζηλοι	155
Ωδή XXI: Ωδή σε έναν αμφορέα	159

Ωδή XXII: Ωδή στην Άρτεμη	165
Ωδή XXIII: Φειδύλη, η ευσεβής	169
Ωδή XXIV: Έκκληση για ηθική ζωή	175
Ωδή XXV: Ένθεη μανία	185
Ωδή XXVI: Μεταμέλεια εραστή	191
Ωδή XXVII: Αποχαιρετισμός φίλης	195
Ωδή XXVIII: Η γιορτή του Ποσειδώνα	207
Ωδή XXIX: Πρόσκληση στον Μαικήνα	211
Ωδή XXX: Αθάνατη ποίηση	221

BIBΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ (Liber Quartus, Carmina XV)

Ωδή I: Η επιστροφή	229
Ωδή II: Κύκνος και μέλισσα	237
Ωδή III: Ύμνος στη Μελλομένη	247
Ωδή IV: Εγκώμιο στον Κλαύδιο Δρούσο	253
Ωδή V: Εγκώμιο Αυγούστου	265
Ωδή VI: Προσευχή στον Φοίβο	273
Ωδή VII: Της άνοιξης τραγούδι	281
Ωδή VIII: Ποίησης εγκώμιο	287
Ωδή IX: Εγκώμιο στον Μ. Λόλλιο « laus Lolli »	295
Ωδή X: Υπερόπτης νέος « puer delicatus »	305
Ωδή XI: Γενέθλια ημέρα	309
Ωδή XII: Ανοιξιάτικο συμπόσιο	317
Ωδή XIII: Αδυσώπητη νομοτέλεια	325
Ωδή XIV: Εγκώμιο Τιβέριου	331
Ωδή XV: Ύμνος στην ειρήνη	341
Βιβλιογραφία	349

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

αόρ. = αόριστος -η
απρόσ. = απρόσωπο
αρσ. = αρσενικό
αντων. = αντωνυμία
αφρτ. = αφαιρετική
άκλ. = άκλιτο -η
απόλ. = απόλυτος -η
απρμφ. = απaréμφατο
αποθ. = αποθετικό
αντικ. = αντικείμενο
βλ. = βλέπε
γεν. = γενική
δηλ. = δηλαδή
διαζευκτ. = διαζευκτικός
δοτ. = δοτική
ενν. = εννοείται
ενεργ. = ενεργητική
ελλ. = ελληνικός -η
ενεστ. = ενεστώς
ελλειπτ. = ελλειπτικός -ή
επίθ. = επίθετο
ενικ. = ενικός
επίρρ. = επίρρημα
επιτ. = επιτατικό
επιφών. επιφώνημα
θαμιστ. = θαμιστικό
θετ. = θετικός
θηλ. = θηλυκό
Ιλ. = Ιλιάδα
κ.ε. = και εξής
κλ. = κλίση
κλητ. = κλητική
κ.τ.μ. = κατά λέξη μετάφραση
κλητ. προσφ. = κλητική προσφώνηση
κατηγ. = κατηγορούμενο
κ.ά. = και άλλα

κυριολ. = κυριολεκτικά, κυριολεξία
λ. = λέξη
μθλ. = μυθολογία
μονοκ. = μονοκατάληκτο
μτν. = μετωνυμία
μτχ. = μετοχή
μτφ. = μεταφορικά
ον. = ονομαστική
οργαν. = οργανική
οριστ. = οριστική
ουδ. = ουδέτερο
πρβ. = παράβαλλε
πληθ. = πληθυντικός
ποιητ. = ποιητικός
πιθ. = πιθανόν
πρκ. = παρακείμενος
παθ. = παθητικός -ή
πρόσ. = πρόσωπο
πρόθ. = πρόθεση
προστ. = προστακτική
ρ. = ρήμα
σνθ. = συνήθως, συνηθέστερα
σουπ. = σουπίνο
στίχ. στίχος
σπν. = σπάνια
σήμ. = σήμερα
σύνδ. = σύνδεσμος
στερ. = στερητικό
συγκρ. = συγκριτικός
συνεκδ. = συνεκδοχή, συνεκδοχικά
σχ. = σχήμα
υποτ. = υποτακτική
υπερθ. = υπερθετικός
υποκ. = υποκείμενο
υποκορ. = υποκοριστικό
(1), (2), (3), (4) = συζυγία ρημάτων

ΟΙ ΩΔΕΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Ο Οράτιος στις πρώτες θέσεις του τρίτου βιβλίου των «Ωδών» του παραθέτει στη σειρά έξι (6) ποιήματα που αναφέρονται σε **έξι (6) αρετές** (επικράτησε να ονομάζονται «**Ρωμαϊκές ωδές**»). Οι αρετές αυτές που κατά τον Οράτιο πρέπει να κοσμούν τον σωστό ρωμαίο πολίτη είναι οι παρακάτω:

- **Η λιτότητα** (1η ωδή)
- **Η ανδρεία** (2η ωδή)
- **Η δικαιοσύνη** (3η ωδή)
- **Η φρόνηση** (4η ωδή)
- **Η τιμή** (5η ωδή)
- **Η ευσέβεια** (6η ωδή)

Στο γράψιμο των Ρωμαϊκών ωδών οδήγησαν: η διαφθορά, μια έκλυση των ηθών και μια γενική χαλάρωση των αξιών που είχε παρατηρηθεί στη ρωμαϊκή κοινωνία του 1ου π.Χ. αιώνα, μετά από εμφύλιες διαμάχες που κράτησαν έναν ολόκληρο σχεδόν αιώνα. Ο ποιητής απογοητευμένος από τη συμπεριφορά της γενιάς του, αφιερώνει αυτές τις ωδές στους νεότερους, ελπίζοντας πως θα δράσουν ευεργετικά στα ήθη τους και πως θα απομακρύνουν μια μοιραία κατάρρευση του κράτους που βέβαια ήρθε αργότερα (476 μ.Χ.), τα συμπτώματά της όμως υπήρχαν από πριν, όσο ο ευδαιμονισμός ήταν ολοένα εντονότερος.

Στις πρώτες έξι ωδές υπάρχουν ορισμένα κοινά χαρακτηριστικά, όπως η αντιπαράθεση του σήμερα με το χθες, όπου ο ποιητής κάνει λόγο για την απομάκρυνση του παράλογου πόθου για πλουτισμό, την ανάγκη καταπολέμησης της τρυφής, την ανάκτηση των στρατιωτικών αρετών, τη φροντίδα για την προστασία της αξιοπρέπειας και του πατριωτισμού, για την επαναφορά της λατρείας και την αποκατάσταση της αγνότητας ανδρών και γυναικών. Ο ενιαίος χαρακτήρας των έξι πρώτων ωδών φαίνεται και από το ότι δεν υπάρχουν ξεχωριστοί αποδέκτες για το κάθε ποίημα, αλλά προορίζονται για τη ρωμαϊκή νεολαία και από το ότι το μέτρο αυτών των ωδών είναι το ίδιο (**αλκαϊκή στροφή**).

Οι υπόλοιπες 24 ωδές διακρίνονται για την ποικιλία του περιεχομένου τους, καθώς και για την εναλλαγή των μέτρων τους.

Η χρονολόγηση

Το τρίτο βιβλίο αποτελείται από ωδές που γράφτηκαν από το 31 π.Χ. και εξής και, μαζί με τα δύο πρώτα, αντανakλά τα πολιτικά γεγονότα της δεκαετίας 33-23 π.Χ. Ο Οράτιος από τα νεανικά του χρόνια θαύμαζε τους μεγάλους Έλληνες ποιητές (Σαπφώ, Αλκαίο, Πίνδαρο, Ανακρέοντα, Καλλίμαχο) και τους φιλόσοφους (Επίκουρο και τους στωικούς) από τους οποίους επηρεάστηκε βαθύτατα στο έργο του το οποίο ζωντανεύει εικόνες της ρωμαϊκής κοινωνίας εκείνου του καιρού. Κατά τον P. Harvey ο Οράτιος είναι ένας από τους πιο μεγάλους ποιητές της αρχαίας Ρώμης.

ΟΙ ΩΔΕΣ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Μια δεκαετία μετά το γράψιμο του τρίτου βιβλίου των Ωδών του (23 π.Χ.) ο ποιητής παρακινημένος από τις νέες ιστορικές συνθήκες, παρουσιάζει το τέταρτο βιβλίο της λυρικής του ποίησης. Σ' αυτό υπάρχουν πέντε (5) ποιήματα που φανερώνουν την αποδοχή από τον Οράτιο των πολιτικών πραγμάτων (τα δύο εγκωμιάζουν τους θετούς γιους του Αυγούστου και τις νίκες τους στα Β.Α. σύνορα και τα υπόλοιπα χαιρετίζουν την ειρήνη που επικράτησε τελικά στην Ιταλία). Οι υπόλοιπες δέκα (10) ωδές είναι άσχετες με τα πολιτικά πράγματα.

Η χρονολόγηση

Το τέταρτο βιβλίο των ωδών του Ορατίου, που γράφτηκε για να εγκωμιάσει το έργο του Αυγούστου και των παιδιών του, δημοσιεύτηκε γύρω στο 13 ή 14 π.Χ. και είναι το τελευταίο στάδιο της ποιητικής του σταδιοδρομίας, αφού λίγο αργότερα (27 Νοεμβρίου του 8 π.Χ.) πεθαίνει.

Το Λατινικό κείμενο των Ωδών είναι από την έκδοση:

Q. Horati Flacci Opera tertium recognovit Fridericus Klingner, Lipsiae 1970, Teubner (editio prima 1939).

Q. HORATII FLACCI
CARMINA
LIBER TERTIUS

Κ. ΟΡΑΤΙΟΥ ΦΛΑΚΚΟΥ
ΩΔΕΣ
ΒΙΒΛΙΟ ΤΡΙΤΟ

«multa petentibus desunt multa: bene est
cui deus obtulit parca quod satis est manu.»

Horat. Odae, III, 16, 42-44

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σ' αυτήν την ωδή ο ποιητής θέλοντας να συμβουλεύσει για τα ανθρώπινα πράγματα και για τη συνετή αντιμετώπιση της σύντομης ζωής του ανθρώπου, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ευτυχισμένος είναι εκείνος ο άνθρωπος που μένει ικανοποιημένος με όσα έχει και δεν επιθυμεί περισσότερα. Η κύρια ιδέα υπάρχει στον στίχο 25· «**desidera, quod satis est**». Υπάρχουν κάποιοι που υποστηρίζουν πως αυτή η ωδή αποτελεί **προοίμιο** του τρίτου βιβλίου των ωδών και κυρίως των έξι πρώτων «**Ρωμαϊκών ωδών**» οι οποίες έχουν **διδασκτικό** χαρακτήρα. Άλλοι υποστηρίζουν ότι μόνο η πρώτη στροφή αυτής της ωδής αποτελεί το γενικό προοίμιο των έξι πρώτων ωδών. Ασφαλής χρονολόγηση της ωδής δεν υπάρχει. Φαίνεται ότι στη σύνθεση των έξι πρώτων ωδών του τρίτου βιβλίου παρακινήθηκε ο Οράτιος από τον Μαικήνα και τον Αύγουστο για να τους βοηθήσει με την ποίηση στην παγίωση των πολιτικών αρετών και στη ρύθμιση των ηθών των σύγχρονων Ρωμαίων και ιδίως της εύπλαστης νεότητας, γιατί εξαιτίας του πλούτου, των απολαύσεων και των εμφύλιων πολέμων τα ήθη των Ρωμαίων κυριολεκτικά είχαν διαφθαρεί και επειδή έτσι κινδύνευε η ύπαρξη της πολιτείας ο Αύγουστος όχι μόνο με κατάλληλα νομοθετήματα, αλλά ακόμη με την ποίηση προσπάθησε να σταματήσει τη διαφθορά των σύγχρονων Ρωμαίων.

Φανερό είναι ακόμη ότι ο Οράτιος προσπαθώντας να αναζωπυρώσει την αρχαία ρωμαϊκή αρετή της **frugalitas** (ολιγάρκεια) στηρίζεται στην ελληνιστική φιλοσοφία και στον Επίκουρο που αναπτύσσει απόψεις για τη **λιτότητα** και την **αυτάρκεια**. Συγκεκριμένα ο ποιητής ξεκινά την ωδή του επηρεασμένος από ένα χωρίο του λατινικού έπους του επικούρειου ποιητή Λουκρήτιου «**De rerum natura**» 2, 1-61, όπου τονίζεται πως η ευτυχία πρέπει να αναζητηθεί στην απλή ζωή και όχι στις αντιπαλότητες, τα πλούτη και την επίδειξη.

Χρονολόγηση της ωδής:

Αν δεχθούμε ότι οι Ρωμαϊκές ωδές γράφτηκαν μεταξύ 31-26 π.Χ., πρόδηλο είναι ότι αυτή γράφτηκε το 26 π.Χ. το αργότερο.

ΜΕΤΡΟ

Αλκαϊκή στροφή (δύο αλκαϊκοί ενδεκασύλλαβοι, ένας αλκαϊκός εννεασύλλαβος και ένας αλκαϊκός δεκασύλλαβος)

υ´υ´, -/´υυ´, υυ (2)

υ´υ´, -´υ´υ

´υυ, ´υυ´, υ´υ

FRUGALITAS

Odi profanum volgus et arceo.
favete linguis: carmina non prius
audita Musarum sacerdos
virginibus puerisque canto.

5 regum timendorum in proprios greges,
reges in ipsos imperium est Iovis,
clari Giganteo triumpho,
cuncta supercilio moventis.

est ut viro vir latius ordinet
10 arbusta sulcis, hic generosior
descendat in campum petitor,
moribus hic meliorque fama

contendat, illi turba clientium
sit maior: aequa lege Necessitas
15 sortitur insignis et imos,
omne capax movet urna nomen.

destrictus ensis cui super inopia
cervice pendet, non Siculae dapes
dulcem elaborabunt saporem,
20 non avium citharaeque cantus

somnum reducent: somnus agrestium
lenis virorum non humiles domos
fastidit umbrosamque ripam,
non Zephyris agitata Tempe.

25 desiderantem quod satis est neque
tumultuosum sollicitat mare
nec saevus Arcturi cadentis
impetus aut orientis Haedi,

ΛΙΤΟΤΗΤΑ

Μισώ το βέβηλο πλήθος και το κρατώ μακριά.
Σωπάστε! Τραγούδια που ως τώρα δεν έχουν
ακουστεί εγώ, των Μουσών ο ιερέας,
για παρθένες και αγόρια τραγουδώ.

- 5 Φοβεροί βασιλιάδες εξουσιάζουν τους λαούς τουςⁱ,
τους ίδιους όμως βασιλιάδες εξουσιάζει ο Δίας,
ο ξακουστός για τον Γιγάντειο θρίαμβό (του),
που τα πάντα με το φρύδιⁱⁱ (του) κινεί.

- 10 Μπορεί ένας άντρας πιο αραιά από έναν άλλον
δένδρα να φυτεύει μες στ' αυλάκια, άλλος από πιο
αρχοντική γενιά να κατεβαίνει υποψήφιος στο πεδίο
του Άρεως, κι άλλος πιο καλός σε ήθος και σε φήμη

- 15 να τον ανταγωνίζεται και πελατών πλήθος ένας
άλλος να έχει μεγαλύτερο· η Ανάγκη με ισονομία
κληρώνει τους μεγάλους και τους μικρούς,
η ευρύχωρη κάλπηⁱⁱⁱ κάθε όνομα ανακινεί.

- 20 Σ' εκείνον που γυμνό σπαθί πάνω από τον ασεβή
λαιμό (του) κρέμεται, ούτε τα Σικελικά δείπνα
θα έχουν καμιά γλυκιά γεύση, ούτε
των πουλιών και της κιθάρας η μελωδία

θα φέρουν πίσω τον ύπνο. Ο ελαφρύς όμως ύπνος
τα ταπεινά καλύβια ανδρών αγροτών
και τη σκιερή όχθη δεν αποφεύγει,
ούτε μια κοιλάδα που δέρνεται από τους Ζέφυρους.

- 25 Αυτόν που επιθυμεί μόνο ό,τι (του) είναι αρκετό
ούτε η ταραγμένη θάλασσα τον τρομάζει
ούτε η άγρια ορμή του Αρκτούρου, όταν βασιλεύει,
ή του Ερίφου την ώρα που ανατέλλει,

i. Φοβερών βασιλιάδων πάνω από τους λαούς τους είναι η εξουσία (Κατά λέξη μετάφραση του στίχου 5).

ii. με ένα νεύμα (του).

iii. (της Μοίρας).

30 non verberatae grandine vineae
fundusque mendax arbore nunc aquas
culpante, nunc torrentia agros
sidera, nunc hiemes iniquas.

35 contracta pisces aequora sentiunt
iactis in altum molibus: huc frequens
caementa demittit redemptor
cum famulis dominusque terrae

40 fastidiosus: sed Timor et Minae
scandunt eodem, quo dominus, neque
decedit aerata triremi et
post equitem sedet atra Cura.

quodsi dolentem nec Phrygius lapis
nec purpurarum sidere clarior
delenit usus nec Falerna
vitis Achaemeniumque costum,

45 cur invidendis postibus et novo
sublime ritu moliar atrium?
cur valle permutem Sabina
divitias operosiores?

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο ποιητής σ' αυτή την ωδή θέλοντας να δώσει συμβουλές για τα ανθρώπινα πράγματα και για τη σωστή διαχείριση της σύντομης ζωής, υποστηρίζει πως ευτυχισμένος άνθρωπος είναι εκείνος που είναι ευχαριστημένος με όσα έχει και δεν επιθυμεί περισσότερα.

30 ούτε τα χτυπημένα από το χαλάζι αμπέλια (του)
και το απατηλό χωράφι, καθώς τα δέντρα (του) άλλοτε
τις βροχές κατηγορούν, άλλοτε τα άστρα που ξηραίνουν
τα χωράφια κι άλλοτε τους φοβερούς χειμώνες.

35 Τα ψάρια νιώθουν να στενεύουν τα πελάγη
από τους ογκόλιθους που ρίχνονται στον βυθό·
εκεί ο εργολάβος με πολλούς δούλους και
ο αφέντης που βαρέθηκε τη στεριά ρίχνουν σωρούς

40 τις πέτρες (τα μπάζα)· όμως ο Φόβος και οι Απειλές
σκαρφαλώνουν στο ίδιο μέρος, όπου κι ο αφέντης
και δεν φεύγει από την χαλκόπλωρη τριήρη
η μαύρη Φροντίδα και πίσω κάθεται από τον ιππέα.

Αν όμως τον πονεμένο ούτε τα Φρυγικά μάρμαρα
ούτε φορέματα από πορφύρα πιο λαμπερά κι από
τα άστρα ανακουφίζουν, ούτε το Φαλερνικό κρασί,
ούτε τα Περσικά μύρα (αρώματα),

45 γιατί με κολώνες που προκαλούν φθόνο
να χτίσω ψηλοτάβανη αίθουσα με τον ρυθμό
τον νέο; Γιατί να ανταλλάξω τη Σαβινική (μου)
κοιλάδα με πλούτη πιο πολύπονα;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Στίχοι 1-16

odi, -, -, **odisse** = μισώ//περιφρονώ, **profanus-a-um** (<pro-fanum = ιερό, ναός) = βέβηλος, μη ιερός//αμύητος, **volgus -i** ή **vulgus** (β' ουδ.) = όχλος, πλήθος, **arceo-arcui-arcēre**² = κρατώ μακριά, εμποδίζω, αποκλείω, **faveo-favi-fautum-favēre**² = σιωπώ, ευνοώ, **lingua-ae** = γλώσσα, **timendus-a-um** (<timeo) = φοβερός, τρομερός, δύσκολος, άγριος, **proprius-a-um** = ίδιος, οικείος//κύριος, βέβαιος, **grex-gregis**

(αρσ.) = κοπάδι ζώων//πλήθος (ανθρώπων), **supercilium-ii** (super-cilium = βλέφαρο) = φρύδι//υπεροψία (μτφ.), **ordino**¹ = αραδιάζω, φυτεύω στη σειρά, **arbustum-i** = δενδρύλλιο, θάμνος (χρησίμευαν ως υποστηρίγματα των αμπελιών), **sulcus-is** (β' αρσ.) = αυλάκι, **generosus-a-um** = ευγενής, γενναίος, **descendo-descendi-descensum-ēre**³ = κατεβαίνω, **in campum** αντί του **Campum Martium** = Το Άρειο Πεδίο της Ρώμης, **petitor-oris** (γ' αρσ.) = αυτός που ζητά//υποψήφιος, **insignis-is-e** = επιφανής, **contendo-contendi-contentum-ēre**³ = ανταγωνίζομαι//υποστηρίζω, **cliens-ntis** (γ' αρσ.) = πελάτης//υπήκοος, **sortior-sortitus sum-sortiri** (αποθ.)⁴ = κληρώνω, **imus-a-um** = κατώτατος, ταπεινός, **capax-capacis** (επίθ.) = ευρύχωρος, **urna-ae** = υδρία (κάλπη), **moveo-movi-motum-ēre**² = ανακινώ.

Στίχοι 17-32

destringo-destrinxi-destrictum-ēre³ = τραβώ, γυμνώνω (σπαθί), **ensis-is** (γ' αρσ.) = σπαθί, **cervix-icis** (γ' θηλ.) = λαιμός, **pendeo-pependi-ēre**² = κρέμομαι, **daps-dapis** (γ' θηλ.) = γεύμα, δείπνο, **sapor-oris** (γ' αρσ.) = γεύση, χυμός, έδεσμα, γεύμα, **avis-is** (γ' θηλ.) = πουλί, **elaboro**¹ = προξενώ, παρέχω, **reduco-reduxi-reductum-ēre**³ = ανακαλώ, φέρνω πίσω, **fastidio-fastivi-fastitum-ire**⁴ = σιχαίνομαι, **περιφρονώ**, **ripa-ae** = όχθη, **agito**¹ = τaráζω, **agrestis-e(-ior)** = αγρότης, αγροτικός//άγριος//απαίδευτος, **umbrosus-a-um** (umbra) = σκιερός, **Tempe** (ον. και αιτ. ουδ.) τα Τέμπε//κοιλάδα, **tumultuosus-a-um** = ταραγμένος, **sollicito**¹ = ανησυχώ, **impetus-us** (δ' αρσ.) = ορμή, έφοδος, **orior-ortus sum-oriri** (αποθ.)⁴ = ανατέλλω, **Haedus-i** (αρσ.) = έριφος, **Haedi** (πληθ.) = Έριφοι (άστρο), Ο **Arcturus** και ο **Haedus** ήταν σύμφωνα με τους ρωμαίους αστρολόγους **horrida signa** (= κακοποιοί αστέρες), **cado-cecidi-casum-ēre** = πέφτω//δύω, βασιλεύω, **verbero**¹ = μαστιγώνω, χτυπώ, **grando-inis** (γ' θηλ.) = χαλάζι, **vineae** = αμπέλι, **fundus-i** = (β' αρσ.) = χωράφι, φάρμα, κτήμα, **mendax-acis** (επίθ.) = απατηλός, αυτός που λέει ψέμματα, **culpo**¹ = κατηγορώ, **torreo-torrui-tostum-ēre**² = ξεραίνω, καίω, **iniquus-a-um** = εχθρικός, φοβερός, δύσκολος, βαρύς//άνισος.

Στίχοι 33-48

contraho-contraxi-contractum-ēre³ = στενεύω, συσπώ, συστέλλω, **piscis-is** (γ' αρσ.) = ψάρι, **iacio-ieci-iactum-ēre**³ = ρίχνω, **moles-is** (γ' θηλ.) = όγκος, σωρός, **frequens-ntis** (επίθ.) = συχνός, πυκνός, πολύς//πολυάριθμος, πολυάνθρωπος, **caementum-i** (ρ. caedo = κόβω) = ογκόλιθος, ακατέργαστος λίθος, **demitto-demisi-demissum-ēre**³ = ρίχνω μέσα, **redemptor-oris** (γ' αρσ.) = κατασκευαστής, εργολάβος, **famulus-i** = δούλος, υπηρέτης, εργάτης, **fastidiosus-a-um** = αυτός που βαριέται, που απεχθάνεται κάτι, **minae-arum** = απειλή, απειλές, **scando-scansi-scansum-ēre**³ = σκαρφαλώνω, ανεβαίνω, **decedo-decessi-decessum-ēre**³ = αποχωρώ, εγκαταλείπω, **aeratus-a-um** = χαλκόφρακτος, χαλκόπλωρος, **triemis-is** (θηλ.) = τριήρης, **delenio**⁴ = θέλω, πα-

ρηγορώ//ανακουφίζω, **lapis-idis** (αρσ.) = λίθος, **costum-i** = άρωμα, **purpurarum... usus** (= nec purpurae sidere clariores quibus utimur): = Η **purpura** χρησιμοποιείται εδώ για να δηλώσει το ύφασμα που είναι βαμμένο με πορφύρα. Το **clarior** (= ένδοξος) ανήκει λογικά στο **purpurarum** και όχι στο **usus**, η υπαλλαγή όμως είναι φαινόμενο συχνό στους λατίνους ποιητές, **vitis-is** (θ.) = άμπελος, **Achaemenes-is** (γ' αρσ.) = Αχαιμένης, **Achaemenius**: ποιητ. (= Περσικός), **invideo-invidi-invisum-ēre**² = φθονώ, **postis-is** (γ' αρσ.) = παραστάδα, κολώνα, **sublimis-is-e** = ψηλός, **ritus-us** (δ' αρσ.) = ρυθμός, τρόπος, **molior-molitus sum-moliri** (αποθ.)⁴ = κατασκευάζω, οικοδομώ, **atrium-ii** = αίθουσα, μέγαρο, **valles-is** (γ' θηλ.) = κοιλάδα, **permuto**¹ = ανταλλάσσω, μεταβάλλω, **operosus-a-um** = πολύπονος, επίπονος, **divitiae-arum** = πλούτος

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

1. Odi: Ο Οράτιος δηλώνει την απέχθειά του για τον όχλο που δεν μπορεί να αντιληφθεί την αληθινή σοφία που πρέπει να ακολουθούμε στη ζωή μας.

profanum volgus: το επίθετο **profanus-a-um** (pro+fanum = ιερό, ναός) κυριολεκτικά σημαίνει μπροστά από τον ναό και επομένως **profani** ήταν οι μη μνημένοι σε κάποιο ιερό μυστήριο, οι οποίοι έπρεπε να απομακρυνθούν για να μην το βεβηλώσουν.

2-4. favete linguis (ελλ. εὐφημεῖτε): τυποποιημένη θρησκευτική φράση με την οποία ο ιερέας καλούσε στους μνημένους να προσέχουν για να μη ξεφύγει κατά τη διάρκεια της ιεροτελεστίας από τη γλώσσα τους καμία δυσοίωνα λέξη. «**Εὐφημος πᾶς ἔστω λεῶς στόμα συγκλείσας**» (Αριστοφ. Θεσμοφ. 39), «**Ore favete omnes**» Βιργ. «Aeneis», 5, 71.

carmīna non prius audita: με την έκφραση αυτή θέλει ο ποιητής να τονίσει τη βαρύτητα των λεγομένων του που απείχαν πολύ από τις αντιλήψεις των κοινών θνητών, γιατί αναφέρονταν σε εκείνες τις αρετές που εκείνη την εποχή από τους περισσότερους είχαν παραμεληθεί.

Musarum sacerdos: ο Οράτιος αυτοαποκαλείται «ιερέας των Μουσών, γιατί σύμφωνα με αρχαία αντίληψη των Ελλήνων οι ποιητές εμπνέονταν από τις Μούσες. Αυτή η ιδιότητα του ιερέα είναι εκείνη που του δίνει και το δικαίωμα να απομακρύνει τους αμήτους από την ιεροτελεστία και από την άλλη να προσκαλέσει τους μνημένους («**virgines** και **pueri**») να την παρακολουθήσουν κρατώντας ευλαβική σιωπή. Η πρόσκληση απευθύνεται μόνο στους νέους που αποτελούν την ελπίδα για έντιμη ζωή σε αντίθεση με τους μεγαλύτερους (**maiores**) που είχαν αρχίσει τους εμφύλιους πολέμους. Ο ποιητής πρέπει εδώ να έχει στο νου του το τυπικό των αρχαίων Μυστηρίων (Ελευσίνα, τελετουργίες Διόνυσου κ.λπ.).

5-8. regum timendorum... moventis: ο ποιητής μιλά πρώτα για τους βασιλιάδες της Ανατολής. Στη Ρώμη το βασιλικό πολίτευμα είχε καταργηθεί και έδωσε τη θέση του στη δημοκρατία (**res publica**) και η λ. **rex** από τότε έγινε μισητή στους Ρωμαίους. Οι βασιλιάδες, λέει ο Οράτιος, εξουσιάζουν τα κοπάδια (**greges**: ελλ. ποιμνία) των υπηκόων τους. Ο όρος **greges** χρησιμοποιείται ταπεινωτικά και απαξιωτικά, επειδή οι βασιλιάδες λέγονται **ποιμένες λαών**. Η βασική ιδέα είναι ότι ακόμη και εκείνοι που **νομίζουν** πως είναι οι πιο ισχυροί της γης τελικά είναι κατώτεροι από τον Δία.

clari Giganteo triumpho... moventis: στους στίχους αυτούς εξυμνείται η απόλυτη δύναμη του Δία, πρώτα με τη Γιγαντομαχία που τελείωσε με νίκη του Δία που τον στερέωσε σαν αρχή του κόσμου και έπειτα με το **cuncta supercilio moventis**, φράση παράλληλη με το ομηρικό χωρίο Ομ. Ιλ. Α528: «Ἡ καὶ κυανέησιν ἐπ' ὄφρυσιν νεῦσε Κρονίων... μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὀλυμπον», πρβλ. Βιργ. Aeneis 9, 106. Η ιδέα λοιπόν ότι ο Δίας μπορεί να ταρακουνήσει τα πάντα γύρω του με μια απλή κίνηση του φρυδιού ξεκινάει από τον Όμηρο.

9-16. Est ut... omne capax movet urna nomen: ο ποιητής παρουσιάζει τέσσερις διαφορετικούς τύπους ισχυρών ανθρώπων για να καταλήξει ότι ο θάνατος είναι κοινός για όλους ανεξάρτητα από τη δύναμη και τον πλούτο τους.

9. Est ut (= ἔστιν, ὅπως)... nomen: οι προτάσεις που εισάγονται με το **est ut** έχουν έννοια παραχωρητική. [**ordinet** (στίχ. 9), **descendat** (στίχ. 11), **contendat** (στίχ. 13) κ' **sit** (στίχ. 14)]. Ο Οράτιος αναφέρεται εδώ στους κοινούς θνητούς που κυνηγούν να βρουν την ευτυχία κι ο πρώτος στη σειρά είναι ο μεγαλογαιοκτήμονας.

10. arbusta: ήταν υποστηρίγματα των αμπελιών. Οι γεωργοί στην Ιταλία φύτευαν σε ευθείες γραμμές τα κλήματα και σε ίσες αποστάσεις μεταξύ τους, μέσα σε μακρόστενα αυλάκια (*sulci*) που έσκαβαν.

10-11. hic generosior... petito: ο δεύτερος στη σειρά των ισχυρών είναι ο ευγενής (**generosior**) Ρωμαίος που κατεβαίνει υποψήφιος για διάφορα αξιώματα στηριζόμενος στην καταγωγή του. Το ρ. **descendat** ή **κυριολεκτικά** έχει ειπωθεί, [πράγματι οι πλούσιοι κατέβαιναν από τα σπίτια τους, που ήταν χτισμένα στους λόφους, στο πεδίο του Άρεως, όπου στην εποχή της δημοκρατίας γίνονταν λαϊκές συνελεύσεις (**comitia**) για να εκλέξουν άρχοντες] ή **κατ' αναλογία** με τις φράσεις **descendere in proelium, in aciem, in dimicationem**.

in campum: πολλές φορές τίθεται έτσι και στον πεζό λόγο αντί του **Campum Martium** = Το Άρειο Πεδίο.

12-13. moribus hic meliorque fama contendat: ο τρίτος των ισχυρών που διεκδικούσε κι αυτός αξιώματα στη Ρώμη, βασιζόταν στον χαρακτήρα, την προσωπική αξία και την φήμη του (**novus homo**).

- 13-14. illi turba clientium / sit maior:** ο τέταρτος στη σειρά των ισχυρών είναι ο **ισχυρός πάτρωνας (patronus:** προστάτης) που υποστηριζόταν στις εκλογές από τους πελάτες του (**clientes**), τους οποίους σε ανταπόδοση όταν βρίσκονταν σε δύσκολη θέση τους υποστήριζε δίνοντάς τους νομικές συμβουλές και προστατεύοντάς τους από κινδύνους.
- 14-15. aequa lege...imos: Necessitas** (= η Ανάγκη) παρουσιάζεται εδώ ως θεά. Αποτελεί την προσωποποίηση του αναπόφευκτου θανάτου, της κοινής πορείας όλων (επιφανών και μη επιφανών) προς τον θάνατο. Το **aequa lege** έρχεται να υποστηρίξει ότι η Ανάγκη, η Μοίρα αποφασίζει για όλους αμερόληπτα.
sortitur: Έλληνες και Ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν όστρακα αντί λαχμών για τη διαδικασία μιας κλήρωσης τα οποία έριχναν σε μια κάλη αφού είχαν γράψει προηγουμένως τα ονόματα των υποψηφίων.
- 16. movet urna:** Π.ρ.β.λ. Ωδ. 2, 3, 26 όπου η ίδια η **Ειμαρμένη** βγάζει τους κληρούς του θανάτου ανακινώντας τους κληρούς με τα ονόματα όλων, των επιφανών και των ταπεινών (π.ρ.β.λ. Ωδή 11, 3, 26).
- 17-32. destrictus ensis... hiemes iniquas:** στους στίχους 5-16 ο ποιητής έκανε λόγο για την απατηλή φύση της **νομιζόμενης ευτυχίας των ανθρώπων**. Τώρα έρχεται να μιλήσει για την **αληθινή ευτυχία** που όπως υποστηρίζει, βρίσκεται στην **απλή ζωή**.
- 17-18. destrictus ensis... cervīce pendet:** ο ποιητής αναφέρεται στη γνωστή ιστορία της «Δαμοκλείου σπάθης» (βλ. και Κικέρων, Tusculanae Disputationes 5, 61). Ενώ όλοι θεωρούσαν ευτυχισμένο τον τύραννο Διονύσιο των Συρακουσών, ο ίδιος θέλοντας να δείξει στον αυλοκόλακα Δαμοκλή πόσο ψεύτικη ήταν η δύναμη και η ευτυχία ενός τυράννου του πρότεινε να καθίσει εκείνος στον θρόνο και ζήτησε να κρεμάσουν ένα γυμνό σπαθί σε μια τρίχα αλόγου πάνω από τη θέση που καθόταν ο υπηρέτης του σε ένα συμπόσιο, ώστε να αντιληφθεί το άγχος και τις αγωνίες ενός ηγεμόνα. Κάτω από αυτή την απειλή ο Δαμοκλής δε μπορούσε να απολαύσει τα εδέσματα και τη χλιδή του συμποσίου και ζήτησε αμέως να κατέβει από τον θρόνο.
cui (= ei, cuius) – **impia cervīce:** έτσι χαρακτηρίζεται ο τράχηλος ποιητικά αντί έτσι να χαρακτηριστεί εκείνος πάνω στον οποίο κρέμεται το γυμνό σπαθί, γιατί είναι ασεβής.
Siculae dapēs: τα σικελικά δείπνα ήταν φημισμένα για τον πλούτο και την ποικιλία τους· ο Οράτιος υπαινίσσεται την αρχαία παράδοση για τον Διονύσιο και τον αυλοκόλακα Δαμοκλή.
- 20. avium:** οι πλούσιοι Ρωμαίοι συντηρούσαν ωδικά πουλιά σε ειδικά πτηνοτροφεία και με το κελάδημά τους προσπαθούσαν να αντιμετωπίσουν την αϋπνία τους. (πρβλ. Σενέκα, **De providentia** 3, 10).

21-25. somnus agrestium... agitata tempe. η κανονική σειρά των λέξεων είναι η εξής: **somnus lenis non fastidit virorum agrestium humiles domos.** Σε αντίθεση με τους πλούσιους και τους ισχυρούς που περιφρονούν την απλή ζωή της υπαίθρου, ο ύπνος προσωποποιημένος δε την περιφρονεί και έρχεται ευκολότερα.

virorum: η γενική εξαρτάται και από το **somnus** και από το **domos**.

Tempe: η λ. βρίσκεται στην αιτιατική πληθυντικού του ουδετέρου γένους και τέθηκε αντί για οποιαδήποτε καταπράσινη και δροσερή κοιλάδα.

Zephyris: είναι δυτικός άνεμος.

25-40. desiderantem quod satis est... Cura: στην περίφραση **desiderans quod satis est** είναι φανερό ότι υπάρχει υπαινιγμός στον αυτάρκη του Επίκουρου. Η **αταραξία** κατά τον Επίκουρο είναι το προνόμιο του σοφού, που γνωρίζει πώς να ζει με αυτάρκεια. Για να μπορέσει κάποιος να λυτρωθεί από τη φροντίδα και την αγωνία για το περισσότερο, που είναι καταστάσεις που τον οδηγούν στην ταραχή και στον πόνο η λύση είναι να χαλιναγωγήσει το πάθος της φιλοδοξίας.

25-26. neque tumultuosum sollicitat mare: η αναφορά εδώ στον έμπορο που συνεχώς ταξιδεύει με κίνδυνο της ζωής του, για να αποκτήσει πλούτο.

27-28. nec saevus... Haedi: η δύση του Αρκτούρου στα τέλη Οκτωβρίου και η ανατολή αντίστοιχα του αστερισμού της Ερίφου (Haedus) στα τέλη Σεπτεμβρίου – μέσα Οκτωβρίου, σηματοδοτούν την έναρξη της επιδείνωσης των καιρικών φαινομένων που καθιστούν τις θάλασσες πολύ επικίνδυνες για τα πλοία. Η απληστία του εμπόρου είναι τόσο μεγάλη, ώστε δε διστάζει να ταξιδεύει και κάτω από τέτοιες συνθήκες.

29. vineae (πληθ.), mare (26), impetus (28) και fundus (30): είναι όλα υποκείμενα του ρ. **sollicitat** (26) που είναι γ' εν. πρόσ., κάτι που συνηθίζεται στα ποιοτικά κείμενα.

30-31. fundusque mendax, arbore... culpante: (προσωποποίηση επειδή τα άψυχα παρουσιάζονται ως έμψυχα). Το χωράφι διαψεύδει τις ελπίδες του αγρότη και τα καρποφόρα δένδρα (**arbor:** περιληπτικός ενικός αντί πληθυντικού) αποδίδουν την ακαρπία τους άλλοτε στις βροχές (**aquas**), άλλοτε στην ξηρασία (**torrentia sidera**), κι άλλοτε στη βαρυχειμωνιά (**hiemes iniquas**).

31-32. torrentia... sidera: τα άστρα που καίνε τα χωράφια. Αυτά ήταν ο **Κύων**, ο **Σείριος** και ο **Λέων**, άστρα που συνοδεύονται από ξηρασία.

33-34. contracta pisces aequora sentiunt / iactis in altum molibus: οι πλούσιοι Ρωμαίοι μπάζωναν τις ακτές για να χτίζουν τις βίλες τους όσο γινόταν πιο κοντά στη θάλασσα. Οι μεγάλες οικοδομές μαρτυρούν, όπως τις βλέπει ο Οράτιος, «**ὑβριν**»,

μια εξέγερση του ανθρώπου εναντίον της φύσης (προδρομικές οικολογικές ανησυχίες του ποιητή).

34-36. frequens (= multis operis ac servis circumdatus): κάποιοι μελετητές υποστηρίζουν πως αυτό το επίθετο τέθηκε στη θέση του επιρρήματος **frequenter**. **terrae:** η γενική αναφέρεται στο **fastidiosus** και όχι στο **dominus**. **caementa** (μπάζα): ήταν κομμάτια σπασμένης πέτρας που αποτελούσαν τη βάση του τσιμέντου της εποχής. Από τη λ. **caementum** παράγεται η ιταλική λ. **cimento** κι από αυτή η ελλην. **τσιμέντο**.

37-40. Timor... Minae... Cura: οι προσωποποιημένοι **Timor** (Φόβος), **Minae** (Τύψεις), **Cura** (Εγνοια) δεν εγκαταλείπουν τον πλούσιο θνητό και τον ακολουθούν όπου κι αν βρίσκεται. **scandunt eodem quo dominus:** ανεβαίνουν στην πολυτελή βίλα που έκτισε πάνω στη θάλασσα και μπαίνουν από την ίδια είσοδο, από την οποία και ο άπληστος οικοδεσπότης. **neque decedit... atra Cura:** ο διαρκής **φόβος** μήπως από την κακή τύχη ή πρόωρο θάνατο στερηθεί τα πλούτη, **οι τύψεις** για τις πράξεις του και οι **έγνοιες** ακολουθούν τον πλούσιο θνητό όπου και αν προσπαθεί να ξεφύγει: σε επαύλεις, σε σκάφη αναψυχής **aerata triremi:** υπερβολή του Οράτιου η πολεμική τριήρης, ίσως γιατί ο επιβάτης ενός τέτοιου πλοίου νιώθει πιο ασφαλής ή σαν καβαλάρης σε άλογο.

41. Quodsi: μετά τις γνώμες και τις εικόνες που παρέθεσε πιο πάνω ο ποιητής στρέφεται τώρα προς τον εαυτό του για να τον στερεώσει **στην αυτάρκεια**, την οποία με τόση θέρμη τη διακηρύσσει. **Phrygius lapis (= Φρύγιος λίθος):** τύπος πολυτελούς μαρμάρου από την πόλη Σύνναδα της Φρυγίας (Μ. Ασία). Ήταν λευκό με πορφυρές κηλίδες, χρήσιμο για την κατασκευή μονόλιθων κιόνων.

43-44. Falerna vitis: Φαλερνικό κρασί εξαιρετικής ποιότητας από τη Β.Δ. Καμπανία. **Achaemenium costum:** ο **κόστος** ήταν αρωματικό φυτό της Ανατολής από το οποίο κατασκεύαζαν ακριβό μύρο. Μεταφερόταν στη Ρώμη δια μέσου της Περσίας από την Ινδία και την Αραβία. Ο Αχαιμένης ήταν ο μυθικός ιδρυτής της βασιλικής δυναστείας των Περσών και είχε γίνει γνωστός στην αρχαιότητα για τα πλούτη του.

45-48. invivendis postibus: αφαιρετ. της ιδιότητας στο **atrium**. **novo sublime ritu atrium:** το **atrium:** πρόδομος: ήταν το αίθριο ενός σπιτιού, όπου ο ιδιοκτήτης υποδεχόταν και συναντούσε τους επισκέπτες του, ο πιο επίσημος χώρος.

Στίχοι 1-4 (Α' μέρος) Εισαγωγή στην ωδή:

Ο Οράτιος σε ρόλο ιερέα των Μουσών διώχνει μακριά τους βέβηλους και αμύητους προαναγγέλοντας ποιήματα πρωτάκουστα (*carmina non prius audita*).

Στίχοι 5-8 (Β' μέρος):

Αναφορά στους βασιλιάδες της Ανατολής που εξουσιάζουν τα κοπάδια (*greges*) των υπηκόων τους, ενώ τους ίδιους εξουσιάζει ο Δίας.

Στίχοι 9-16 (Γ' μέρος):

Αναφορά στους κοινούς θνητούς που κυνηγούν να βρουν την αληθινή ευτυχία στο χρήμα και τα πολιτικά αξιώματα.

Στίχοι 17-32 (Δ' μέρος):

Η αληθινή ευτυχία σύμφωνα με τον ποιητή βρίσκεται στην με autarkeia απλή ζωή. Αρνητικό το παράδειγμα του τυρράνου των Συρακουσών, ενώ ιδανικός τύπος ευτυχισμένου ανθρώπου κατά τον Οράτιο ο *agrestis vir*.

Στίχοι 33-40 (Ε' μέρος):

Διαμετρικά αντίθετη με την προηγούμενη είναι η εικόνα του υπερφίαλου κυρίου που γυρεύοντας την ευτυχία χτίζει ακόμη και πάνω στη θάλασσα.

Στίχοι 41-48 (ΣΤ' μέρος):

Τονίζεται εδώ στον επίλογο της ωδής η προτεραιότητα της ατομικής ευτυχίας έναντι των προβλημάτων που συνοδεύουν τα πλούτη.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Και στην ωδή αυτή, που είναι ποίημα **γνωμικό** καθαρά **Ρωμαϊκό**, προτρέπει τους νέους ο Οράτιος να μιμούνται τις αρετές των προγόνων. Και πρώτα πρώτα συνιστά σ' αυτούς **την πολεμική αρετή** με την οποία και τους εχθρούς μπορούν να νικούν και την πατρίδα να υπερασπίζονται αποκτώντας αθάνατη δόξα. Στη συνέχεια τους προτρέπει να **σέβονται τους θεούς**, γιατί σε αντίθετη περίπτωση υπάρχουν ορισμένες ποινές από τους θεούς. Στους στίχους 17-24 ζητά από αυτούς που θα τον ακούσουν να μην επιδιώνουν την εύνοια του πλήθους. Πιθανόν

η ωδή αυτή να δημιουργήθηκε για τη γιορτή των Διονυσίων (**in Liberalia**) κατά την οποία οι νέοι έπαιρναν την ανδρική τήβεννο, η χρονολογία όμως σύνθεσής της είναι απροσδιόριστη. Από την ωδή αυτή λείπει το προοίμιο, πράγμα που αποτελεί τρανή απόδειξη ότι έχει στενή σχέση με την προηγούμενη και μάλιστα φαίνεται ως συνέχεια εκείνης, γιατί ενώ στην προηγούμενη έκανε λόγο για την αυτάρκεια, εδώ μιλά για τη λιτότητα της ζωής και την άσκηση των νέων στις δυσκολίες, ώστε να είναι δυνατοί στο σώμα και να αντέχουν στους πολέμους κατά των εχθρών (στίχ. 1-16) και στη συνέχεια μετά την αναφορά του στην ενάρετη ζωή κάνει λόγο για την ευσέβεια προς τους θεούς (17-32).

Χρονολόγηση της ωδής:

Απροσδιόριστη· ίσως γράφτηκε γύρω στο 26 π.Χ. ή λίγο αργότερα.

ΜΕΤΡΟ

Αλκαϊκή στροφή (δύο αλκαϊκοί ενδεκασύλλαβοι, ένας αλκαϊκός εννεασύλλαβος και ένας αλκαϊκός δεκασύλλαβος).

VIRTUS

Angustam amice pauperiem pati
robustus acri militia puer
condiscat et Parthos ferocis
vexet eques metuendus hasta

5 vitamque sub divo et trepidis agat
in rebus. illum ex moenibus hosticis
matrona bellantis tyranni
prospiciens et adulta virgo

suspiret “eheu, ne rudis agminum
10 sponsus lacessat regius asperum
tactu leonem, quem cruenta
per medias rapit ira caedes.”

dulce et decorum est pro patria mori:
mors et fugacem persequitur virum
15 nec parcit inbellis iuventae
poplitibus timidoque tergo.

Virtus, repulsae nescia sordidae,
intaminatis fulget honoribus
nec sumit aut ponit securis
20 arbitrio popularis auae.

Virtus, recludens inmeritis mori
caelum, negata temptat iter via
coetusque vulgaris et udam
spernit humum fugiente penna.

25 est et fideli tuta silentio
merces: vetabo, qui Cereris sacrum
vulgarit arcanæ, sub isdem
sit trabibus fragilemque mecum

solvat phaselon; saepe Diespiter
30 neglectus incesto addidit integrum,
raro antecedentem scelestum
deseruit pede Poena claudo.

ΑΝΔΡΕΙΑ

Τη στενόχωρη φτώχεια με καλή διάθεση ας μάθει
να υπομένει το ρωμαλέο από τη σκληρή εκστρατεία αγόρι
και τους άγριους Πάρθους ας καταδιώκει
ως ιππέας φοβερός με το δόρυ του

- 5 και τη ζωή του στο ύπαιθρο ας την περνά και μέσα
σε κινδύνους. Εκείνον βλέποντάς τον από των εχθρών
τα τείχη η σύζυγος του πολεμιστή τυράννου
και η τρυφερή (του) κόρη

- 10 ας αναστενάζει: «Αλίμονο, να μην ερεθίσει ο άπειρος
στις μάχες βασιλικός μνηστήρας το επικίνδυνο
στο να το αγγίζουν λιοντάρι, που η αιμοβόρα οργή
το ρίχνει ορμητικό στο μέσο της σφαγής».

- Είναι γλυκό και τιμητικό να πεθαίνει κανείς
για την πατρίδα: ο θάνατος και τον φυγόμαχο
15 άντρα καταδιώκει και δεν λυπάται τα γόνατα
ή τη δειλή πλάτη της απόλεμης νιότης.

- Η αρετή, που δεν γνωρίζει την ντροπιαστική
αποτυχία, αστράφτει με αμόλυντες τιμές
και ούτε παίρνει ή αφήνει αξιώματα
20 κατά την κρίση της εύνοιας του λαού.

Η αρετή, που ανοίγει τον ουρανό σε εκείνους που
δεν άξιζαν να πεθάνουν, δοκιμάζει πορεία από δρόμο
απαγορευμένο (σε άλλους) και περιφρονεί τις λαϊκές
συναθροίσεις και τη βρεγμένη γη γρήγορα πετώντας.

- 25 Υπάρχει και για την πιστή σιωπή σίγουρη ανταμοιβή·
θα απαγορεύσω σ' αυτόν που θα έχει δημοσιοποιήσει τα ιερά
μυστήρια της Δήμητρας να βρίσκεται κάτω από την ίδια
στέγη με μένα ή να αποπλέει μαζί μου μέσα (στην ίδια)

- εύθραυστη βάρκα. Πολλές φορές ο πατέρας Δίας,
30 επειδή παραμελήθηκε, τιμώρησε τον αθώο μαζί
με τον ένοχο· σπάνια τον κακούργο που προπορεύεται
αφήνει να φύγει (ξεχνά) η Ποινή με το κουτσό της πόδι.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Και στην ωδή αυτή ο Οράτιος προτρέπει τους νέους να μιμούνται τις αρετές των προγόνων. Συγκεκριμένα πρώτα πρώτα τους συνιστά **την πολεμική αρετή** με την οποία και τους εχθρούς μπορούν να νικούν και την πατρίδα να υπερασπίζονται αποκτώντας θάνατη δόξα και στη συνέχεια τους προτρέπει **να πιστεύουν και να σέβονται τους θεούς** υπενθυμίζοντάς τους ότι σε αντίθετη περίπτωση υπάρχουν από τους θεούς ορισμένες ποινές.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Στίχοι 1-16

angustus-a-um = στενός, στενόχωρος, **amice**: επίρρ. (= amico animo, φιλικά). Η έκφραση αυτή διατυπώθηκε κατά την ελληνική φράση **άγαπητώς φέρειν** που χρησιμοποιεί και ο Κικέρων, **pauperies-ei** (ε' θηλ.) = φτώχεια. Η λ. είναι εύχρηστη στους ποιητές σε αντίθεση με τη λ. **paupertas**. Σημαίνει **τον λιτό τρόπο** ζωής, την **ολιγάρκεια** σε αντίθεση με τη λ. **egestas** που σημαίνει την **ανέχεια**, **robustus-a-um** = ρωμαλέος, ισχυρός//δρύνος, **condisco-condidici-ēre**³ = μαθαίνω, **vexo**¹ = ταράζω, ταλαιπωρώ, λυμαίνομαι, **metuo-metui-ēre**³ = φοβάμαι, **hasta-ae** = δόρυ, **trepidus-a-um** = τρομερός, **res trepida** = τα δεινά, ο κίνδυνος, **hosticus-a-um**ⁱ = εχθρικός, **ago-egi-actum-ēre**³ = οδηγώ//πράττω//περνά τον καιρό μου, **matrona-ae** = σύζυγος, **divum-i** = το ύπαιθρο, **prospicio** (pro-specio)-**prospexi-prospectum-ēre**³ = βλέπω//προνοώ, **adolesco-adolevi-adultum-ēre** = αυξάνομαι, ακμάζω, **virgo adulta** = τρυφερή, ακμαία, παρθένα, **suspiro**¹ = αναστενάζω, **rudis-is-e** = άπειρος, **agmen-inis** (γ' ουδ.) = στράτευμα, **sponsus-i** (spondeo) = μνηστήρας, **laccio-lacesi(v)i-lacesitum-ēre**³ = ερεθίζω, προκαλώ, **asper-era-erum** = τραχύς, άγριος, **tactus-us** (δ' αρσ., tango) = επαφή, άγγιγμα, **parco-peperci** και **parsi-parcitur** και **parsum-ēre**³ = λυπάμαι, **inbellis-is-e** (in-bellum) = απόλεμος, **poples-itis** (γ' αρσ.) = γόνατο, **tergum-i** = πλάτη.

Στίχοι 17-32

repulsa-ae = αποδοκιμασία, αποβολή, αποτυχία, ήττα, απόρριψη, **sordidus-a-um** = ρυπαρός//φαύλος, **intaminatus-a-um** = αμόλυντος, **fulgeo-fulsi-ēre**² = αστράφτω, λάμπω, **sumo-sumpsi-sumptum-ēre**³ = αναλαμβάνω, παίρνω, **securis-is** (γ' αρσ.) = πέλεκυς//αξίωμα, **arbitrium-ii** = παρουσία, γνώμη, **κρίση**, **recludo-reclusi-reclusum-ēre** = ανοίγω, αποκαλύπτω, **immeritus-a-um** = ανάξιος//αθώος, **mori-mortuus sum-mori**³ (αποθ.) = πεθαίνω, **tempto**¹ = δοκιμάζω//προσπαθώ//πείθω, **iter-itineris** (γ' ουδ.) = διάβαση, μονοπάτι (**iter**: εδώ είναι αιτιατ., αντικείμεν. στο ρ. **temptat**: το **via** είναι αφαιρετ. οργαν.). Στο **negata** ενν. a ceteris **hominibus**, **coetus-us** (δ' αρσ.) = συνέλευση, συγκέντρωση, **volgaris-is-e** = κοινός, λαϊκός, **udus-a-um** = υγρός, βρεγμένος, **humus-i** (β' θηλ.) = χώρα, γη, **pinna-ae** = φτερό, **filedis-is-e** = πιστός, **tutus-a-um** =

i. **hosticis**: ποιητ. τύπος αντί **hostilibus**.

βέβαιος, ασφαλής, **silentium-ii** (ουδ. β' κλ.) = σιωπή, **merces-edis** (γ' θηλ.) = μισθός, αμοιβή, **veto-vetui-vetitum-are**¹ = απαγορεύω, εμποδίζω, **Ceres-eris** (θ) = Δήμητρα / οίνος / άρτος, **volgo** = δημοσιοποιώ, κοινοποιώ, **arcanus-a-m** = σιωπηλός//κρυφός, απόρρητος, μυστικός, **trabs-trabis** (γ' θηλ.) = δοκάρι, σανίδα, **phaselus-i** = στενό πλοίο, βάρκα, **Diespiter-tris** (γ' αρσ. - Dis-pater) = πατέρας Δίας, **negligo** και **neglego neglexi-neglectum-ēre**³ = παραμελώ, **incestus-a-um** = ανόσιος, ένοχος, αισχρός, **integer-integra-integrum** = ακέραιος, αθώος, **raro** (επιρρ.) = σπάνια, **antecedo-antecessi-antecessum-ēre**³ = προπορεύομαι, προχωρώ, **scelestus-a-um** = εγκληματικός, ανόσιος, ασεβής, κακούργος, **desero-deserui-desertum-ēre**³ = αφήνω, εγκαταλείπω, **ξεχνώ** (**deseruit** και **addidit**: γνωμ. αόρ.), **claudus-a-um** = κουτσός//μτφ: άνισος, ελλιπής.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

1. **pauperiem**: Η ωδή αυτή ξεκινά με έπαινο της **pauperies** με την έννοια της ολιγάρκειας και όχι της ανέχειας (**egestas**). Το **amicē** πρέπει να είναι **επίρρημα** (= φιλικά, με καλή διάθεση) και όχι **κλητική** του ουσιαστικού **amicus** (**amicē** = φίλε). Ο αλκαϊκός ενδεκασύλλαβος του Ορατίου έχει πάντοτε μακρόχρονη την πέμπτη συλλαβή του. Και από νοηματική άποψη εξάλλου δεν στέκεται η κλητική γιατί εδώ ο ποιητής δεν προσφωνεί τους φίλους του. Η έκφραση αυτή διατυπώθηκε κατά την ελληνική φράση «**άγαπητώς φέρειν**» την οποία χρησιμοποιεί και ο Κικέρων. Προτρέπει λοιπόν εδώ ο ποιητής τους νέους όχι μόνο να μην περιφρονούν την **πενία**, αλλά και να την αντιμετωπίζουν με φιλική διάθεση. Κατά τον Σαλλούστιο (*Catilina* 7) η **στέρηση** ήταν ένα από τα χαρακτηριστικά του αληθινού άνδρα, ενώ η **ευμάρεια** οδηγούσε στην **τρυφηλότητα**.
2. **puer**: Στους Ρωμαίους η στρατεύσιμη ηλικία άρχιζε από το 17ο έτος της ηλικίας.
- 3-4. **Parthos**: Οι Πάρθοι, λαός της νότιας ακτής της Κασπίας θάλασσας που αρχικά υπέκυψαν μαζί με τους Πέρσες στον Μ. Αλέξανδρο, ίδρυσαν αργότερα στα εδάφη του σημερινού Ιράν δικό τους βασίλειο. Φημίζονταν για την ιππευτική τους ικανότητα και για τρεις σχεδόν αιώνες (64 π.Χ. – 225 μ.Χ.) αποτελούσαν τον πιο φοβερό εχθρό των Ρωμαίων από τον οποίο γνώρισαν πολλές ήττες. Εδώ ο Οράτιος χρησιμοποιεί το πραγματικό τους όνομα **Πάρθοι** ενώ σε άλλα χωρία χρησιμοποιεί τις ποιητικές λέξεις **Μήδοι** (*Medi*) ή **Πέρσες** (*Persae*).
- 6-9. **illum ex moenibus hosticis... suspiret**: Η σύζυγος (**matrona**: οικοδέσποινα) και η κόρη (**adulta virgo**) του τυράννου (=βασίλιά), που πολεμούσε με τους Ρωμαίους, ανεβασμένες πάνω στα τείχη παρακολουθούσαν ανήσυχες από μακριά τη μάχη. Εικόνες **τειχοσκοπίας** εμφανίζονται στη λογοτεχνία ήδη από τον Όμηρο, όπου οι γυναίκες των ηρώων παρακολουθούσαν τις μάχες από ψηλά (*Ιλ. Γ'*, 154) και τον Ησίοδο (*Ασπίς* 242): «**αἱ δέ γυναῖκες ἐϋδμήτων ἐπὶ πύργων χάλκεον ὀξύ βόων, κατά δ' ἐδρύπτοντο παρειάς**». Έτσι και η Αντιγόνη στα τείχη των Θηβών (*Ευριπ. Φοίν.* 88). Πρβλ. και *Ομ. Ιλ. Χ* 462 όπου η Ανδρομάχη βλέπει από τα τείχη τον

Αχιλλέα να βεβηλώνει το σώμα του νεκρού Έκτορα σέρνοντάς το με το άρμα του. «**Αὐτάρ ἐπεὶ πύργων τε καὶ ἀνδρῶν ἴξεν ὄμιλον, ἔσθῃ παπτήνας' ἐπὶ τείχεϊ...**».

9. **suspiret, eheu:** Και στο ρήμα και στο επιφώνημα ενυπάρχει έννοια φόβου. Ο αναστεναγμός δηλώνει ανησυχία για την τύχη του αρραβωνιαστικού στο πεδίο της μάχης **rudis agminum** (= άπειρος στις μάχες). Ο αρραβωνιαστικός της περιγίπισσας είναι άπειρος στα στρατιωτικά πράγματα και αναμένεται να ηττηθεί από τον έμπειρο στις πολεμικές αναμετρήσεις Ρωμαίο νέο (**robustus acri militia**, στίχ. 2).
10. **sponsus regius:** Εννοεί τον γιο άλλου συμμάχου βασιλιά, όπως ο Κόροιβος ο οποίος για χάρη της μνηστής του Κασσάνδρας είχε εκστρατεύσει στην Τροία.
- 10-11. **laccessat... asperum tactu leonem:** Και στην **αριστεία** του γενναίου Ρωμαίου, όσο και στον παραλληλισμό του πολεμιστή με λιοντάρι, μπορεί να αντιληφθεί κανείς ομηρική προέλευση (Ε 136 κ.ε. της Ιλιάδος ή της Υ, 164 κ.ε.). **tactu:** αφρτ. του σουπίνου του ρ. **tango:** εξαρτάται από το επίθετο **asperum** και δηλώνει αναφορά.
13. **dulce et decorum est pro patria mori:** Σ' αυτό το γνωμικό υπάρχουν ίχνη από το πολεμικό εμβατήριο του Τυρταίου (απόσπασμα 6, έκδ. Diehl), όταν θέλησε να παρακινήσει τους συμπολίτες του να δείξουν ηρωισμό: «**τεθνάμεναι γάρ καλόν ἐνὶ προμάχοισι πεσόντα ἄνδρ' ἀγαθόν, περὶ ἧ πατρίδι μαρνάμενον**», από τη γνωστή ρήση του Έκτορα (Ομ. Ιλ. Μ. 243): «**εἰς οἰωνός ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης**» και από τις «Τρωάδες» του Ευριπίδη (στίχ. 386): «**Τρῶες δέ πρῶτον, τό κάλλιστον κλέος, ὑπέρ πάτρας ἔθνησκον**».
- 14-16. **mors et fugacem persequitur... timidoque tergo:** Στο δεύτερο γνωμικό ο ποιητής επηρεάζεται από τον στίχο του Σιμωνίδη του Κείου (απόσπ. 19, έκδ. Page): «**ὁ δ' αὖ θάνατος κίχῃ καὶ τόν φυγόμενον**». Είναι πολύ παραστατική η εικόνα του φυγόμενου, ο οποίος καθώς το βάζει στα πόδια έχει στραμμένα το πίσω μέρος των γονάτων (**poplitibus**) και τα νώτα του (**tergo**) στον εχθρό και επομένως αυτά πληγώνονται. Ο μόνος τιμητικός θάνατος στη μάχη είναι αυτός που έρχεται από μπροστινό χτύπημα που μαρτυρεί πως ο μαχητής πολεμούσε, ενώ ατιμωτικός είναι ο θάνατος που επέρχεται καθώς ο πολεμιστής είχε γυρίσει την πλάτη του και προσπαθούσε να απομακρυνθεί από τη μάχη. Και στα δύο αυτά γνωμικά γίνεται φανερό ότι ο Οράτιος ακολουθεί τα «**exemplaria Graeca**», επηρεάζεται δηλαδή από ελληνικά πρότυπα.
- timidoque tergo:** Η λ. **timidus** δεν προσδιορίζει μόνο το **tergum**, αλλά και τη λ. **poplites**. Στο δεύτερο μέρος της (17-24) η ωδή πραγματεύεται τη στάση που πρέπει να κρατήσει ένας άνδρας σε καιρό ειρήνης· γίνεται λόγος δηλαδή για την **πολιτική αρετή** και η θεότητα που εξυμνείται είναι η προσωποποιημένη **Virtus**.
- 17-20. **repulsae nescia sordidae:** Με τη λ. **repulsa** δηλώνεται η αποτυχία στις εκλογές. Η Αρετή δεν ντροπιάζεται από μια τέτοια αποτυχία, δηλαδή από την δοκιμασία του πλήθους που της αρνείται τα αξιώματα, αλλά λάμπει με τιμές τις οποίες δεν μπορεί να εγγίσει το πλήθος. Κατά τον Οράτιο ο άνδρας που έχει οδηγό την **Virtus** δε δίνει

σημασία στην ευμετάβλητη και άστατη γνώμη του πλήθους. Την **αταραξία** αυτή έδειξε ο Κάτων ο νεότερος όταν απέτυχε στις αρχαιρεσίες (ωδή 3, 5, 41 κ.ε.).

18. intaminatis fulget honoribus: Τα τρία πιο σημαντικά αξιώματα που καταλάμβανε κατά την πολιτική του σταδιοδρομία ένας Ρωμαίος πολίτης ήταν: του αγορανόμου (**aedilis curulis**), του πραιτόρα (**praetor**) και του υπάτου (**consul**).

19. securis (= fasces): Οι **fasces** ήταν εμβλήματα εξουσίας (**honorum insignia**) και συγκεκριμένα δέσμη ράβδων που στην κορυφή τους έφεραν ένα πέλεκυ (**securis**) και τις κρατούσαν οι ραβδούχοι (**lictores**), οι σωματοφύλακες των αρχόντων που προπορεύονταν των υπάτων. Εδώ η λ. **securis** σημαίνει αξίωμα (**αντονομασία**). Από τη λ. **fascis** η νεότερη λ. «φασισμός».

ponit: Η αναφορά στον Ρωμαίο πολίτη ο οποίος αναλαμβάνοντας ένα αξίωμα, δε συνεχίζει να έχει την υποστήριξη του λαού σε άλλα αξιώματα εξαιτίας του φθόνου.

21-24. inmeritis mori = viris immortalitate dignis (σχ. λιτότητας): Αυτοί που δεν αξίζουν να πεθάνουν είναι οι μεγάλες προσωπικότητες της ιστορίας που πρόσφεραν σπουδαίες υπηρεσίες στην ανθρωπότητα. **Iter** = διάβαση, μονοπάτι. Η Αρετή δοκιμάζει να περάσει από δρόμο δύσκολο (**via**) από τον οποίο δε θέλουν (**negata**) να την περάσουν οι άλλοι άνθρωποι, επειδή φοβούνται τις δυσκολίες. Στο **negata** ενν. **a ceteris hominibus**, **via:** αφρτ. οργαν., **iter:** (αιτ. εδώ): αντικ. στο ρ. **temptat**. Οι ενάρετοι άνθρωποι δεν ακολουθούν την πεπατημένη οδό, ξεχωρίζουν από το πλήθος και ανοίγουν δικούς τους δρόμους.

23-24. udam... humum: Το υγρό χώμα. Η γη, κατοικία των θνητών, θεωρείται χαμηλή και υγρή σε αντίθεση με την κατοικία των θεών που βρίσκεται στον καθαρό αέρα.

24. fugiente: Παριστάνει εδώ και την περιφρόνηση των ανθρωπίνων πραγμάτων και την ταχύτητα με την οποία η Αρετή ανεβαίνει στον ουρανό (**fugiente penna**).

Στην τελευταία ενότητα της ωδής ο ποιητής επαινεί το **fidele silentium** (: την πιστή σιωπή ή τη σιωπηλή πίστη) δηλαδή την **εχεμύθεια** που είναι ένα νέο γνώρισμα του ωραίου άνδρα. Αυτό περιγράφεται με ένα παράθεμα από τον Σιμωνίδη τον Κείο: «**ἔστι καὶ σιγῆς ἀκίνδυνον γέρας**» (απόσπ. 77, έκδ. Page). Πιθανόν εννοεί ότι η παραβίαση της αρχής της μυστικότητας και η δημοσιοποίηση ενός απόρρητου μυστικού αποτελεί για έναν άντρα ασέβεια και σ' αυτή την περίπτωση δε θα μπορέσει να ξεφύγει την «κουτσοπόδαρη» ποινή που θα προλάβει να τον πιάσει.

25-26. Est et fideli tuta silentio... merces: Συνδεδεμένη με την Αρετή είναι η πίστη. Αυτή προπάντων αποδεικνύεται από τη θρησκευτική σιγή που τηρούσαν οι πιστοί κατά την τέλεση των Ελευσίνιων μυστηρίων. Η ανταμοιβή για την **εχεμύθεια** είναι σίγουρη (**tuta merces**) όμως δεν διευκρινίζεται ποια ακριβώς είναι αυτή.

26-27. Cereris sacrum... arcanae: αντί **arcanum sacrum Cereris** (υπαλλαγή). Παρόμοιες των Ελευσίνιων μυστηρίων τελετές τελούνταν και στη Ρώμη (Κικέρων: «In Verrem actio secunda» 5, 187). Η **Ceres** για τους Ρωμαίους ήταν η αντίστοιχη θεά

της Δήμητρας των Ελλήνων. Τα Ελευσίνια μυστήρια προς τιμήν της θεάς και της κόρης της Περσεφόνης, τελούνταν κάθε χρόνο και αναφέρονταν στη γεωργία, τη φύση και την εναλλαγή των εποχών. Οι μνημένοι απαγορεύονταν αυστηρά να αποκαλύψουν το παραμικρό, γιατί σ' αυτή την περίπτωση τιμωρούνταν με την εσχάτη τιμωρία, δημευόταν η περιουσία τους, αλλά και το όνομά τους γραφόταν σε ατιμωτική στήλη για να αποτελούν παράδειγμα προς αποφυγήν στους μεταγενέστερους.

27-28. sub isdem sit trabibus (**trabibus**: τα δοκάρια ενός σπιτιού χρησιμοποιούνται συνεκδοχικά για το σπίτι. Ο ασεβής μολύνει τα πάντα γύρω του, γι' αυτό αποφεύγεται κάθε επαφή μαζί του, ακόμη και η παραμονή κάτω από την ίδια στέγη και το ταξίδι με το ίδιο καράβι).

28-29. fragilem phaselon: (ελλ. **φάσηλος**: η ονομασία του μικρού πλοίου από το σχήμα του φασολιού). Πρόκειται για μικρό αιγυπτιακό πλοίο, μακρόστενο, ελαφρό και πολύ γρήγορο που δεν άντεχε τις τρικυμίες (**fragilem**).

29-30. saepe...addidit integrum: Πολλές φορές ο Δίας μαζί με τον ανόσιο τιμωρεί και τον αθώο που έτυχε να είναι κοντά του. Το **addidit** είναι γνωμικός αόριστος (αόριστος της συνήθειας), όπως και το **deseruit** που ακολουθεί.

31-32. raro...claudio: Σπάνια η προσωποποιημένη Ποινή, αφού πλησιάζει έστω και αργά (**pede claudio**) τον προπορευόμενο (**antecedentem**) ανόσιο που γι αυτό νόμιζε ότι είναι ασφαλής, υποχωρεί και παραλείπει την τιμωρία. Η λαϊκή πίστη ότι ο κακός θα τιμωρηθεί τελικά εμφανίζεται με διάφορες παραλλαγές (πρβλ. Ομ. Ιλ. Ι, 503 κ.ε.), Ευριπ. απόσπ. 909, έκδ. Nauck: «**Δίκη σίγα καί βραδεί ποδί στείχουσα μάρψει τούς κακούς, όταν τύχη**».

ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΗΣ ΩΔΗΣ

Στίχοι 1-16 (Α' μέρος):

Γίνεται λόγος για τη στάση του άνδρα στον πόλεμο στον οποίο, αν ακόμη τύχει και πεθάνει, ο θάνατος θα είναι γι' αυτόν **γλυκός** και **τιμημένος**. Στον στίχο 13 μιμείται ένα γνωστό εμβατήριο του Έλληνα λυρικού ποιητή Τυρταίου, ενώ όλο το ποίημα σ' ένα μεγάλο μέρος του φαίνεται να αντανakλά κυρίως στωϊκές απόψεις που επιδιώκουν τον αυτοπροσδιορισμό του ανθρώπου.

Στίχοι 17-24 (Β' μέρος):

Εδώ ο ποιητής αναφέρεται στη στάση που έχει υποχρέωση να κρατά ο άντρας σε καιρό ειρήνης, μέσα στην πολιτεία και εκεί ανάλογα με τη συμπεριφορά του θα κερδίσει ή θα χάσει τη μεταθανάτια αθανασία ως αμοιβή του για την άσκηση της αρετής.

Στίχοι 25-32 (Γ' μέρος):

Σ' αυτή την ενότητα ο ποιητής υποστηρίζει την άποψη ότι υπάρχει αμοιβή και για τον άνδρα που δεν προδίδει τα μυστικά (**fidele silentium**: εχεμύθεια) και ότι όποιος προδίδει ιερά μυστικά, δε θα ξεφύγει την «κουτσοπόδαρη» Ποινή, που θα προλάβει να τον πιάσει, όσο αυτός τρέχει.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στην τρίτη ρωμαϊκή ωδή ο ποιητής θέλοντας να συστήσει στους Ρωμαίους τη **σταθερότητα** και **καρτερία** με τη **δικαιοσύνη** (*constantia, iustitia*), τις κυριότερες αρετές των προγόνων τους, που όμως παραμελήθηκαν από τους σύγχρονους, προβάλλει σ' αυτούς τα παραδείγματα του **Πολυδευκη**, του **Ηρακλή**, του **Διόνυσου**, του **Ρωμύλου** και φυσικά του **Αυγούστου**. Το μεγαλύτερο τμήμα της ωδής αναφέρεται **στον λόγο της Ήρας** για την Τροία, **στη θεοποίηση του Ρωμύλου** και στην **ίδρυση** και **εξάπλωση της Ρώμης**. Κάποιοι ερμηνευτές υποστηρίζουν ότι ο ποιητής εδώ μιλά αλληγορικά, γιατί παριστώντας την Ήρα να αποτρέπει τους Ρωμαίους να ανοικοδομήσουν την Τροία, θέλει να υποδηλώσει σ' αυτούς, ότι αν μιμηθούν τον τρόπο ζωής και τη διαφθορά των προγόνων τους (Τρώων), θα καταστραφούν και αυτοί, όπως καταστράφηκαν κι εκείνοι, ενώ σε αντίθετη περίπτωση αφήνοντας στην άκρη την Τροία, δηλ. τον κακό και διεφθαρμένο τρόπο ζωής της, μπορούν ορμώνοντες από την πόλη τους να υποτάξουν την Ιταλία και στη συνέχεια όλη την οικουμένη. Τέλος στην ωδή αυτή, που έχει και διδακτικό χαρακτήρα, υπάρχει **ο έπαινος** και **η δόξα** του ρωμαϊκού ονόματος, που άρχισε από τον Ρωμύλο και προσauξήθηκε από τον Αύγουστο.

Χρονολόγηση της ωδής:

Η ωδή πρέπει να γράφτηκε μετά το 27 π.Χ., αφού στον στίχο II ο Οκταβιανός αναφέρεται ως **Augustus**, τίτλος που του απονεμήθηκε από τη Σύγκλητο εκείνη τη χρονιά.

ΜΕΤΡΟ

Αλκαϊκή στροφή (βλ. 1^η ωδή, σελ. 27)

IUSTITIA

- Iustum et tenacem propositi virum
non civium ardor prava iubentium,
non voltus instantis tyranni
mente quatit solida neque Auster,
- 5 dux inquieti turbidus Hadriae,
 nec fulminantis magna manus Iovis:
 si fractus inlabatur orbis,
 inpavidum ferient ruinae.
- 10 hac arte Pollux et vagus Hercules
 enisus arcis attigit igneas,
 quos inter Augustus recumbens
 purpureo bibet ore nectar,
- 15 hac te merentem, Bacche pater, tuae
 vexere tigres indocili iugum
 collo trahentes, hac Quirinus
 Martis equis Acheronta fugit,
- 20 gratum elocuta consilientibus
 Iunone divis: "Ilion, Ilion
 fatalis incestusque iudex
 et mulier peregrina vertit
- 25 iam nec Lacaenae splendet adulterae
 famosus hospes nec Priami domus
 periura pugnacis Achivos
 Hectoreis opibus refringit
- 30 nostrisque ductum seditionibus
 bellum resedit; protinus et gravis
 iras et invisum nepotem,
 Troica quem peperit sacerdos,

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Τον δίκαιο και σταθερό στην απόφασή (του) άνδρα
ούτε το πάθος των πολιτών που απαιτούν τα φαύλα,
ούτε απειλητικού τυράννου η όψη τον μετακινούν
από τη στέρη βούλησή του, ούτε ο Νοτιάς,

- 5 ο ανταριασμένος αρχηγός της ανήσυχης Αδριατικής,
ούτε το μεγάλο χέρι του Δία που ρίχνει τους κεραυνούς.
Αν ο ουράνιος θόλος κομματιασμένος κατέρρευε,
απτόητο θα τον βρουν τα συντρίμια.

- 10 Με αυτή την αρετή και ο Πολυδεύκης και ο περιπλανώμενος Ηρακλής
έφτασαν με κόπο στις φλογισμένες ακροπόλεις
που ξαπλωμένος ανάμεσά τους ο Αύγουστος
με στόμα πορφυρό θα πίνει νέκταρ.

- 15 Με αυτήν, πατέρα Βάκχε, επάξια σε μετέφεραν
οι τίγρεις σου, σέρνοντες τον ζυγόⁱ με τον άμαθο
αυχένα (τους)· μ' αυτήν ο Ρωμύλος δραπετεύσε
με τα άλογα του Άρη από τον Αχέροντα,

- 20 όταν ευνοϊκά στη σύναξη των θεών η Ήρα
είχε μιλήσει: «Το Ίλιο, το Ίλιο ένας
μοιραίος και ανόσιος κριτής και μια
γυναίκα ξένη το μετέτρεψαν

- σε στάχτη, το Ίλιο το καταδικασμένο από μένα και
από την αγνή Αθηνά μαζί με τον λαό και τον
απατηλό αρχηγό του, από τότε που ο Λαομέδοντας
στέρησε από τους θεούς τη συμφωνημένη αμοιβή.

- 25 Δεν λάμπει τώρα πια ο διαβόητος φιλοξενούμενος
της μοιχαλίδας από τη Λακωνία ούτε του Πρίαμου
ο επίορκος οίκος αντιστέκεται στους μαχητές
Αχαιούς με τη βοήθεια του Έκτορα

- 30 και ο πόλεμος που παρατάθηκε από τις δικές μας
διαμάχες έχει σταματήσει. Αμέσως και τη βαριά
οργή (μου) και τον μισητό απόγονο που γέννησε
η Τρwaδίτισσα ιέρεια στον Άρη

i. του άρματος

Marti redonabo; illum ego lucidas
 inire sedes, discere nectaris
 35 sucos et adscribi quietis
 ordinibus patiar deorum.

 dum longus inter saeviat Ilion
 Romamque pontus, qualibet exsules
 in parte regnanto beati;
 40 dum Priami Paridisque busto

 insultet armentum et catulos ferae
 celent inultae, stet Capitolium
 fulgens triumphatisque possit
 Roma ferox dare iura Medis.

 45 horrenda late nomen in ultimas
 extendat oras, qua medius liquor
 secernit Europen ab Afro,
 qua tumidus rigat arva Nilus.

 aurum inrepertum et sic melius situm,
 50 cum terra celat, spernere fortior
 quam cogere humanos in usus
 omne sacrum rapiente dextra,

 quicumque mundo terminus obstitit
 hunc tanget armis, visere gestiens,
 55 qua parte debacchentur ignes,
 qua nebulae pluviiue rores.

 sed bellicosus fata Quiritibus
 hac lege dico, ne nimium pii
 rebusque fidentes avitae
 60 tecta velint reparare Troiae.

 Troiae renascens alite lugubri
 fortuna tristi clade iterabitur
 ducente victrices catervas
 coniuge me Iovis et sorore.

35 θα χαρίσω· σ' εκείνον θα επιτρέψω να μπει
στις φωτεινές περιοχές, να γευθεί χυμούς
από νέκταρ και να καταγραφεί στις ήρεμες
(γαλήνιες) τάξεις των θεών.

40 Όσο η πλατιά θάλασσα ανάμεσα στο Ίλιο και
στη Ρώμη αγριεύει, οι εξόριστοι σε οποιοδήποτε
μέρος ας βασιλεύουν ευτυχισμένοι· για όσο
πάνω στον τάφο του Πρίαμου και του Πάρη

χοροπηδούνε τα κοπάδια και τα άγρια θηρία κρύβουν
ατιμώρητα τα μικρά τους, ας στέκεται αστραφτερό
το Καπιτώλιο και ας έχει τη δύναμη υπερήφανη η Ρώμη
να επιβάλλει νόμους στους ηττημένους Μήδους.

45 Προκαλώντας τρόμο παντού ας διαδίδει το όνομά (της)
στις πιο απόμακρες περιοχές, εκεί όπου η θάλασσα (που
υπάρχει) ανάμεσα, χωρίζει την Ευρώπη από την Αφρική,
εκεί όπου ο φουσκωμένος Νείλος ποτίζει τα χωράφια

50 Δυνατότερηⁱ στο να περιφρονεί το ανεύρετο χρυσάφι
και έτσι πιο καλά βαλμένο όταν το κρύβει η γη,
παρά να μαζεύει καθετί ιερό για ανθρώπινη
χρήση, με αρπακτικό (ιερόσυλο) χέρι,

55 και οποιοδήποτε όριο υπάρχει στον κόσμο
ας το φτάσει με τα όπλα, επιθυμώντας να δει
σε ποιο μέρος μαίνονται τα πυρά, σε ποιο
τα σύννεφα και οι δροσιές της βροχής.

60 Αλλά στους πολεμοχαρείς Ρωμαίους προφητεύω με αυτόν
τον όρο τους χρησμούς: να μη θελήσουν, πολύ ευσεβείς
καθώς είναι και έχουν εμπιστοσύνη στις δυνάμεις τους,
να ξαναχτίσουν της προγονικής τους Τροίας τα σπίτια.

Της Τροίας η τύχη ξαναγεννημένη με πένθιμους
οιωνούς θα επαναληφθεί με φοβερή καταστροφή,
καθώς εγώ, η σύζυγος και αδελφή του Δία,
θα οδηγήσω τα νικηφόρα στρατεύματα.

i. η Ρώμη

- 65 *ter si resurgat murus aeneus*
 auctore Phoebo, ter pereat meis
 excisus Argivis, ter uxor
 capta virum puerosque ploret”
- 70 *non hoc iocosae conveniet lyrae —*
 quo, Musa, tendis? desine pervicax
 referre sermones deorum et
 magna modis tenuare parvis.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ωδή αυτή ο Οράτιος θέλοντας να συστήσει στους Ρωμαίους **τη σταθερότητα** και **τη δικαιοσύνη**, τις πιο σπουδαίες αρετές των προγόνων τους, φέρνει ως παραδείγματα τον Πολυδεύκη, τον Ηρακλή, τον Διόνυσο, τον Ρωμύλο και φυσικά τον Αύγουστο. Στη συνέχεια αναφέρεται στον λόγο της Ήρας στους Ρωμαίους στους οποίους επισημαίνει ότι δεν θα επιτρέψει την επανίδρυση της Τροίας, η οποία καταστράφηκε εξαιτίας της άδικης συμπεριφοράς της.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

Στίχοι 1-16

iustus-a-um = δίκαιος, **tenax-acis** = σταθερός, βέβαιος, μόνιμος, **propositum-i** = σκέψη, σχέδιο, απόφαση, **ardor-oris** (γ' αρσ.) = πάθος, καύμα, **pravus-a-um** = φαύλος, πονηρός, μοχθηρός, **iubeo-iussi-iussum-ēre**² = διατάζω, απαιτώ, **insto-stiti-are**¹ = επέρχομαι, επιτίθεμαι (**instans-ntis** = απειλητικός), **quatio-quassi-quassum-ēre**³ = κλονίζω, μετακινώ, σείω, **solidus-a-um** = στέρεος, **Auster-stri** = νότιος (άνεμος), **inquietus-a-um** = ανήσυχος, **turbidus-a-um** = φουσκωμένος, ταραχώδης, **fulmino**¹ = κεραυνοβολώ, **frango-fregi-fractum-ēre**³ = σπάζω, συντρίβω, **inlabor -psus sum-i**³ (αποθ.) = καταρρέω, καταπίπτω, ολισθαίνω, **impavidus-a-um** = άφοβος, **ferio-ire**⁴ = χτυπώ, **ruina-ae** = συντρίμια, ερείπια, **vagus-a-um** = περιπλανώμενος, άστατος, **Pollux-ucis** = Πολυδεύκης, **enitor-enisus (enixus) sum-eniti** (αποθ. 3) = προσπαθώ, στηρίζομαι με κόπο, **attingo-attigi-attactum-ēre**³ = φτάνω, αγγίζω, **recumbo-cubui-cubitum-ēre**³ = ξαπλώνω, **bibo-bibi-potum-ēre**³ = πίνω, **mereo-merui-meritum-ēre**² = αξίζω, **veho-vexi-vectum-ēre**³ = μεταφέρω, **tigris-is** και **-idis** (γ' αρσ. και θηλ.) = τίγρη, **indocilis-is-e** = αμάθητος, άπειρος, **collum-i** = λαιμός, **traho-xi-ctum-ēre**³ = σύρω, **gratus-a-um** = ευχάριστος, ευνοϊκός, **eloquor-elocutus**

65 Αν τρεις φορές χάλκινο τείχος υψωθεί πάλι
με τον Φοίβο κτίστη, τρεις φορές θα καταστραφεί
διαλυμένο από τους Αργείους μου και τρεις φορές
η αιχμάλωτη σύζυγος θα κλάψει για άντρα και παιδιά».

Δεν ταιριάζουν αυτά στην παιχινιδάρικη λύρα·
70 που, Μούσα μου, πηγαίνεις; Σταμάτα, πεισματάρα
τους λόγους των θεών να αναφέρεις και
να ευτελίζεις τα μεγάλα¹ με μικρά μέτρα.

sum-eloqui (αποθ. 3) = μιλώ, **consilio**¹ = κάνω συμβούλιο, **incestus-a-um** = αισχρός, ανόσιος, **peregrinus-a-um** = ξένος, **verto-verti-versum-ēre**³ = μετατρέπω, μεταβάλλω, **destituo-ui-utum-ēre**³ = στερώ, εξαπατώ, **pango-pepigi-pactum-ēre**³ = συμφωνώ, υπόσχομαι, **damno**¹ = καταδικάζω, **fraudentus-a-um** = απατηλός, δόλιος.

Στίχοι 25-52

splendeo-ui-ēre² = λάμπω, **adultera-ae** = μοιχαλίδα, εταίρα, **periurus-a-um** = επίορκος, **pugnax-acis** (επίθ.) = μαχητικός, **refringo-fregi-fractum-ēre**³ = αντιστέκομαι, **ductum** (=productum) το απλό ρήμα τίθεται αντί του συνθέτου· **duco**³ = παρατείνω, **famosus-a-um** = περιβόητος, διαβόητος//βλάσφημος, **seditio-onis(θ)** = διαμάχη, **resido-sedi-sessum-ēre**³ = υποχωρώ//τελειώνω (μτφ.), **protinus** (επίρρ.) = αμέσως, **invisus-a-um** = μισητός, **pario-peperi-partum-ēre**³ = γεννώ, **lucidus-a-um** = φωτεινός, **ineo-i(v)i-itum-īre**⁴ = εισέρχομαι, **sucus-i** = χυμός, **duco sucos** = πίνω, γεύομαι χυμούς, **adscribo-psi-ptum-ēre**³ = εγγράφω, καταγράφω, **quīetus-a-um** = ήσυχος, **pator-passus sum-i**³ = υπομένω, ανέχομαι, υπομένω, **saevio-ii-itum-īre**⁴ = μαίνομαι, λυσσώ, **qualibet** (επιρρ.) = οπουδήποτε, παντού, **exul-ulis** (γ' αρσ.) = εξόριστος, **bustum-i** = τύμβος, τάφος, **insulto**¹ (in+salto) = πηδώ πάνω, χοροπηδώ, σκιρτώ, **armentum-i** = κοπάδι, **catulus-i** = σκυλάκι, κουτάβι, **fera-ae** = άγριο θηρίο, **celo**¹ = κρύβω, **inultus-a-um** = ατιμώρητος, **triumpho**¹ = θριαμβεύω, εδώ με παθητ. σημ.: **νικιέμαι**, **fulgeo-fulsi-ēre**² = αστράφτω, **extendo-ndi-nsum / ntum-ēre**³ = επεκτείνω, **liquor-oris (a)** = υγρό, **θάλασσα**, **secerno-crevi-cretum-ēre**³ = χωρίζω, **tumidus-a-um** = φουσκωμένος, **rigo**¹ = ποτίζω, **arvum-i** = χωράφι, **inrepertus-a-um** = αυτός που δεν έχει βρεθεί, δεν έχει ανακαλυφτεί, **sino-sivi-situm-ēre**³ = αφήνω **situs-a-um** (μτχ. του **sino**) = τοποθετημένος, βαλμένος, αυτός που βρίσκεται, **sperno-spervi-sprtum-ēre**³ = περιφρονώ, **cogo-coegi-coactum-ēre**³ = αναγκάζω, **rapio-ui-ptum-ēre**³ = αρπάζω.

i. Εννοεί ο ποιητής ότι τέτοια σοβαρά θέματα δεν ταιριάζουν στα λυρικά του μέτρα.

Στίχοι 53-72

terminus-i = τέρμα, όριο, **obsisto-obstiti-obstitutum-ěre**³ = αντιστέκομαι, **tango-tetigitactum-ěre**³ = αγγίζω, **φτάνω**, **viso-visi-visum-ěre**³ = βλέπω, επισκέπτομαι, **gestio-stivi-stitum-ire**⁴ = επιθυμώ, **debacchor** (αποθ. 1) = οργιάζω, μαίνομαι, βακχεύω, **nebula-ae** = σύννεφο, **pluvius-ii** = βροχή, **ros-roris** (γ' αρσ.) = δροσιά, **fido-fisus sum-ěre**³ (ημιαποθ. 3) = έχω εμπιστοσύνη, **avitus-a-um** = προγονικός, **reparo**¹ = ξαναφτιάχνω, ξανακτίζω, επανορθώνω, **renascor-natus sum-nasci** (αποθ. 3) = αναγεννιέμαι, **ales-itis** (γ' θηλ.) = οiwνός, πουλί, **lugubris-is-e** = θρηνητικός, **itero** = επαναλαμβάνω, **clades-is** (γ' θηλ.) = όλεθρος, φθορά, **victrix-icis** (γ' θηλ.) = νικήτρια, **επιθετ.** = νικηφόρος, νικητήριος, **caterva-ae** = πλήθος, στρατός, **resurgo-surrexi-surrectum-ěre**³ = υψώνω, **murus-i** = τείχος, τοίχος, **aeneus-a-um** = χάλκινος, **auctor-oris** (γ' αρσ.) = δημιουργός, **pereo-ii-itum-ire**⁴ = χάνομαι, καταστρέφομαι, **excisus-a-um** = συντετριμμένος, αφανισμένος, κατεδαφισμένος (excido), **ploro**¹ = θρηνώ, κλαίω, **iocosus-a-um** = παιχνιδιάρικος, **convenio-veni-ventum-ire**⁴ = ταιριάζω, **convenit** (απρόσ.) = ταιριάζει, αρμόζει, **tendo-tetendi-tensum / tentum-ěre**³ = τραβώ, κατευθύνομαι, **desino-desivi-desitum-ěre**³ = σταματώ, **pervicax-acis** (επίθ.) = επίμονος, ισχυρογνώμων, **tenuo**¹ = λεπτύνω, αδυνατίζω, ευτελίζω, **parvus-a-um** = μικρός.

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

1-18. Στο ξεκίνημα αυτής της ωδής εγκωμιάζεται ο τέλειος άνδρας (vir iustus et tenax propositi sui).

1. **iustum et tenacem propositi virum**]. Εξαίρεται εδώ η αρετή του δίκαιου και σταθερού πολίτη, που καμιά εξωτερική δύναμη δεν μπορεί να του αλλάξει γνώμη και να τον κάνει να ξεφύγει από το δίκαιο. Στο εγκώμιο του τέλειου άνδρα (**solida mens**) διακρίνεται ένας στωικός προσανατολισμός του ποιητή.
propositi: γεν. αντικειμενική στο επίθετο **tenacem**.

2. **ardor**: Η λ. τέθηκε για οποιαδήποτε γενικά επιθυμία και είναι πιο ευγενική από τη λ. **furor**.

3. **instantis tyranni**]: Η αναφορά σε τύραννο παραπέμπει σε κάποιον μη Ρωμαίο.

4. **mente quatit solida**]: Η έκφραση εδώ είναι ποιητική αντί **mentem solidam alicujus quaterere**.

Τα υποκείμενα του ρήματος **quatit** είναι: **ardor** (2), **voltus** (3), **Auster** (4), **manus** (6), όμως, όπως συχνά συμβαίνει στην ποίηση, το ρήμα βρίσκεται στο γ' ενικό πρόσωπο.

5. **magna manus**] = **validissima**

6. **fulminantis**: Λέγεται για τον Δία, όταν στέλνει αστραπές, αντί του ασυνήθους **fulminatoris** και είναι ποιητική λέξη που πέρασε στον πεζό λόγο μετά τα χρόνια του Αυγούστου.